

Ministerieel besluit houdende vaststelling van een ontwerp van lijst van als monument te beschermen Diocesaan Centrum Virgo Fidelis te Torhout.

DE VLAAMSE MINISTER VAN BESTUURSZAKEN, BINNENLANDS BESTUUR, INBURGERING, TOERISME EN VLAAMSE RAND,

Gelet op de bijzondere wet van 8 augustus 1980 tot hervorming der instellingen, gewijzigd bij bijzondere wet van 8 augustus 1988, inzonderheid artikel 6, § 1, l, 7 ;

Gelet op het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001, 21 november 2003, 30 april 2004, 10 maart 2006 en 27 maart 2009;

Gelet op het besluit van de Vlaamse Regering van 13 juli 2009 tot bepaling van de bevoegdheden van de leden van de Vlaamse Regering, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse Regering van 24 juli 2009,

BESLUIT :

Artikel 1. Het ontwerp van lijst van de volgende voor bescherming vatbare monumenten, stads- en dorpsgezichten, wordt vastgesteld overeenkomstig de bepalingen van het decreet van 3 maart 1976 tot bescherming van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij de decreten van 18 december 1992, 22 februari 1995, 22 december 1995, 8 december 1998, 18 mei 1999, 7 december 2001, 21 november 2003, 30 april 2004, 10 maart 2006 en 27 maart 2009:

1° Wegens de artistieke, historische en sociaal-culturele waarde:

- als monument:

HET DIOCESAAN CENTRUM VIRGO FIDELIS, meer bepaald de muur ter hoogte van de toegang, de toegangspoort tot het domein, de rectorswoning met voortuin, het complex van het diocesaan centrum en het groengebied dat omringd is door de wal, het Vandewalleplein, gelegen te Torhout (Torhout), Bosdreef 3, 5; bekend ten kadaster: Torhout, 2e afdeling, sectie D, perceelnummers 302G(DEEL), 302H, 303A(DEEL), 304A(DEEL), 304B.

Art. 2. Het algemeen belang dat de bescherming verantwoordt, wordt door het gezamenlijk voorkomen en de onderlinge samenhang van de volgende intrinsieke waarden gemotiveerd:

De *artistieke* waarde wordt als volgt omschreven:

- Als vormend een belangrijk religieus bouwwerk binnen het oeuvre van Arthur Degeyter (Brugge, 1919-2004). Het belang dat deze architect hechtte aan het 'Gesamtkunstwerk' wordt geïllustreerd door de intensieve samenwerking met kunstenaars zoals onder meer glazenier Michel Martens, sgraffitokunstenaar Cyriel Maertens, beeldhouwer Maurits Witdouck (hoog witstenen Mariabeeld in de grote kapel) en mozaïekkunstenaar Frits Kieckens (kruisweg in de grote kapel). De glasramen (van Michel Martens) in de grote kapel en in de grote zaal van "*Vijverzicht*" zijn abstract geometrisch uitgewerkt, deze in de kapel van het rectorshuis en van het noviciaat geven een moderne figuratie van heiligen of symbolen. Het sgraffito (van Cyriel Maertens) in moderne lijnvoering met bijbelse afbeelding van de wijze en de dwaze maagden verwijst naar de zustersgemeenschappen (bij de ingang).
- De verzorgde interieurafwerking reflecteert het belang dat Arthur Degeyter hechtte aan interieurontwerpen. Ingebouwde muurkasten zijn onder meer gerealiseerd in de eetzaal, in de bar, in het auditorium en in de ontvangstruimtes. De pilasters en zuilen zijn bekleed met gecanneleerde houten lamellen (eetzaal, pandzaal, haardzaal), of met blauwe mozaïektegeltjes (grote zaal, auditorium). De belangrijkste deuren (toegang tot complex en die tot de kapellen) zijn opgevat in een "*expo-architectuur*", er is bij alle deuren veel aandacht besteed aan de klinken. De schouwen in het rectoraat, in de haardzaal en in de ontmoetingsruimte zijn uitgewerkt met natuurstenen wangen en/ of schuinoplopende boezem. Ook de vloeren (natuursteen, soms leisteen) en het parket in visgraatverband (auditorium van "*Vijverzicht*") zijn in het volledige complex (inclusief rectorshuis) grotendeels bewaard. Ook de witgeschilderde ramen, grotendeels met bewaard oorspronkelijk sluitwerk uit de jaren 1950, illustreren het verzorgd materiaalgebruik.
- De fifties inrichting van het diocesaan centrum is in hoge mate bewaard. Een aantal muurvaste meubelelementen zoals inkombalie, barmeubel, kastwanden in diverse ruimtes en verlichtingsarmatuur maken daar integrerend deel vanuit. Ook de (verschuifbare) plantenbakken zijn typisch. De maatvoering van de zetels in de cosy zitruimte in de grote zaal wijst er op dat deze tot het oorspronkelijke meubilair behoren.

De *historische* waarde wordt als volgt omschreven:

- Het domein "*Groenhove*" gaat terug op het "*Vrijgeweed*" tijdens het ancien régime, een oud boscomplex. In de 19de eeuw wordt het domein verkocht als nationaal goed. In 1867-1868 wordt het jachtpaviljoen "*Groenhove*" gebouwd door de familie Vandewalle, waaraan één van de huidige naamgevingen nog steeds ontleend wordt. Vanaf 1955 - vanuit de zorg van de bisschop (Monseigneur De Smedt) voor het welzijn van de zustercongregaties - ontwikkeling tot vakantiehuis, retraitehuis en noviciaat, waarin ook het element groendomein een belangrijke rol speelt. Het parkdomein krijgt een wal die aansluit bij het diocesaan centrum, en die gebruikt werd als roeivijver.

De historische, meer bepaald *architectuurhistorische* waarde wordt als volgt omschreven:

- De grote kapel van "*Virgo Fidelis*" (1958) is de eerste moderne nieuwbouwkapel van architect Degeyter (nog voor het Tweede Vaticaans Concilie). Deze zaalkerk met naar de altaarzijde oplopend dak wordt reeds geciteerd in een tijdschriftartikel van 1964 als uitgewerkt "*in een tegenstelling tussen massieve gesloten wanden en een open glaswand*". De oude en nieuwe moefen in het interieur en het glas worden op een expressieve manier gebruikt: bv. het baksteenreliëf van de Drievuldigheid (ook al geciteerd in 1964) in de massieve wand achter het altaar, de glasramen die voor een aparte lichtinval zorgen. De quasi vrijstaande toren bij de kapel heeft een belangrijke signaalfunctie voor het hele complex (de toren en het hoge dak in tichelen zijn overal zichtbaar), en vormt samen met de beglaasde wand van de kapel een erg beeldbepalend architecturaal samenspel. De toren en het gesloten westfront van de kapel - de hoogste gedeelten van het complex - vormen de enige niet witgeschilderde baksteenmuren. De voor het oeuvre kenmerkende tegenstelling openheid-geslotenheid wordt telkens herhaald: in de pandgang gesloten muren, tegenover de openheid naar de 'binnentuin' (glaswanden geritmeerd door monelen in ruwe beton); in de inkomhall, de eetzaal en de grote zaal van "*Vijverzicht*" gesloten wanden tegenover grote ramen naar het begroende 'binnenplein'. De eerder besloten kapel van het noviciaat opent zich wel naar het oostenlicht met een rosas voorzien van een kleurrijk glasraam (H. Augustinus). Ook de plafonds spelen met open en gesloten: de hoge (passage)ruimtes openen zich via hoge vensters naar de omgevende tuin en park, de ruimtes met een uitgesproken functie (bar, cosy zitruimte, podium auditorium enz.) zijn lager en voorzien van een plafond met betonnen balken; de afscheiding van (hoge en lage) ruimtes is geaccentueerd door zuilen. In het exterieur (inkompartij, inkom noviciaat) openen eerder gesloten wanden zich door een zuilengaanaderij in beton ingelegd met natuurkiezels; een dito, vrijstaande zuilengaanaderij markeert een afsluiting tussen het 'binnenplein' en de wal. Ook de muur bij de inkom van het domein speelt de tegenstelling uit: de massieve witgeschilderde muur tegenover de schuifpoort met spijlen die een doorkijk naar het domein toelaat.
- Het rectorshuis situeert zich in de eerste moderne periode van architect Degeyter (ca. 1956-1960). Het citaat over "*schilderachtig plastische effecten en kleurige elementen*" in het artikel van 1964 houdt verband met de afwisseling van witgeschilderde baksteen, rijk geschakeerde ongeschilderde natuursteen en tichelen voor het zadeldak. Het grondplan (met voortuin) en de vormtaal laten de functies aflezen, bv. bij de halfronde kapel en de grote raampartij in de leefruimte.
- De drie oorspronkelijke functies zijn afleesbaar in het grondplan. Het ontspanningshuis is via het begroende 'binnenplein' gericht op de (roei)vijver - bereikbaar via watertrappen - (de latere benaming "*Vijverzicht*" is hier veelzeggend) en het park met ontspanningsmogelijkheden. De vijver of wal loopt vanaf het 'binnenplein' tot tegen de kapel van het meer besloten noviciaat met eigen ingang aan de noordzijde. De latere benaming "*Beukenhof*" voor noviciaat verwijst naar de beuken rondom, waarvan minstens één geënte beuk, op het Vandewalleplein. Het retraitehuis is opgebouwd rondom een binnentuin met pandgang.
- Er is ook een duidelijke relatie tussen de pandgang en de 'binnentuin' enerzijds en anderzijds tussen de vleugel "*Vijverzicht*" met zijn grote ramen en het begroende 'binnenplein'. De buitentrapp met ijzeren armleuningen verbindt

het 'binnenplein' met het L-vormige terras en verschaft zo toegang tot de grote zaal. Hier is het natuurelement - in tegenstelling tot de parkomgeving - strak en geometrisch opgevat onder meer met geschoren hagen. In beide tuinen is het waterelement aanwezig: een rechthoekige vijver in de 'binnentuin' en een centrale fontein op het 'binnenplein'. In de 'binnentuin', natuurstenen monument met gedicht van Guido Gezelle.

De *sociaal-culturele* waarde wordt als volgt omschreven:

- Het diocesaan centrum Groenhove/ Virgo Fidelis getuigt van de zorg in de tweede helft van de 20ste eeuw vanuit het bisdom voor het welzijn van de West-Vlaamse zustercongregaties, de zorg laat zich opsplitsen in de aspecten ontspanning, retraite en opleiding (noviciaat). Vanaf 1967 verbreedt de zorg zich ook tot de leken.
- De inplanting van een ontspannings- en bezinningscentrum midden in een park en bos zorgt voor een duidelijke beslotenheid en isolatie van de 'buitenwereld'. Deze rust is noodzakelijk voor ontspanning en bezinning. Het park en de vijver zorgen voor ontspanningsmogelijkheden (wandelpaden, roeivijver enz.).

Art. 3. Met het oog op de bescherming zijn van toepassing:

De beschikkingen van het besluit van de Vlaamse Regering van 17 november 1993 tot bepaling van de algemene voorschriften inzake instandhouding en onderhoud van monumenten en stads- en dorpsgezichten, gewijzigd bij besluit van de Vlaamse Regering van 23 juni 2006 (Belgisch Staatsblad 10 maart 1994 en 22 augustus 2006).

Brussel, 18-09-2009

Vlaams minister van Bestuurszaken, Binnenlands Bestuur,
Inburgering, Toerisme en Vlaamse Rand

Geert BOURGEOIS